Cana asobnaha numaru 20 hr. Pierasyłka apłačana ryčałtam.

Nr. 17 (516). Wilnia, Niadziela 30 Krasawika 1933 h. Hod IX (XVII).

Biełaruskaja KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19) Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

Ceny abwiestak pawodle úmowy.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Socyjalizm i my.

(*Z nahody dnia 1 traŭnia i 50-leccia śmierci K. Marksa*).

Kali kančajem rychtawać da druku hety numar „Biel. Krynicy", nadychodzie dzień 1 traŭnia, dzień świata pracy, ustanoŭleny na mižnarodnym socyjalistyčnym kanhresie ŭ Paryžy 1889 h., dzień manifestacyi idealaŭ socyjalizmu. Biaručysia-ž za piaro, kab uspomnić ab značeńni hetaha świata, prypaminajem, što sioleta minaje 50 hadoŭ ad śmierci twarca socyjalizmu Karala Marksa. Woś-ža dźwie hetyja nahody zmušajuć nas padzialicca z našymi čytačami dumkami ab sučasnym socyjaliźmie, prynamsi choć u samych ahulnych rysach.

Sučasny socyjalizm paŭstaŭ u pieršaj pałowie minułaha stalećcia. Twarcom jaho byŭ Karol Marks, syn niamieckaha žyda. Socyjalizm — jak i socyjalny kirunak chryścijanski, — byŭ pratestam proćiŭ wyzysku świeža-narodžanym kapitalizmam rabotnikaŭ, abaronaj ich ad hetaha wyzysku, a tak-ža sprobaj zbudawańnia nowaha, sprawiadliwaha hramadzka-palityčnaha ładu ŭ Eŭropie i na celym świecie.

Socyjalistyčnaja nawuka apirajecca na dwuch słupach: na materyjaliźmie, bo nie pryznaje na świecie ducha, asobnaha ad materyi i na komuniźmie, bo za hałoŭnuju pryčynu hramadzkaj niesprawiadliwaści ŭwažaje prywatnuju ŭłasnaść. Dziela hetaha socyjalizm sieje zwyčajna biazbožnaść, zmahajecca z chryścijanskaj relihijaj i etykaj i imkniecca da taho, kab adniać ad ludziej ich ułasnaść, jak hrošy, ziamlu, fabryki, mašyny i pieradać usio heta na supolnaje waładańnie rabotnickaj proletarskaj klasie, pazbaŭlajučy dziela hetaj mety ziamielnaj ułasnaści tak-ža i sialanstwa.

Słušnym wykazwańniem kryŭdaŭ, jakija pryčyniaŭ rabotnikam kapitał i śmiełym zastupnictwam za ich kryŭdu, socyjalizm u chutkim časie prydbaŭ sabie mnoha sympatyi i prychilnikaŭ pa ŭsiej Zach. Eŭropie i ŭ Rasiei. Z Rasiei sympatyi da socyjalizmu, jaki nios na swaich ściahoch klič wyzwaleńnia pakryŭdžanych z-pad jarma kapitału, a tak-ža klič wyzwaleńnia narodaŭ z jarma imperyjaŭ, dastawalisia i da biełaruskaj intelihiencyi, a praz jaje pakrysie i da biełaruskaha narodu. Ale treba pry hetym wiedać, što biełarus sympatyzawaŭ socyjalizmu sercam, a nia rozumam. Biełarus mieŭ da socyjalizmu sympatyi, nakolki hety socyjalizm zabiraŭ hołas u sprawie jahonaj kryŭdy, karystajučysia nawat uzbrojenaj rewalucyjnaj siłaj, a nia mieŭ biełarus, jak nia maje i siańnia, da socyjalizmu sympatyi, nakolki jon dumaje nie nadzialić sielanina ziamloj i nia dać jamu na ŭłasnaść warštatu pracy, ale adniać ad jaho i toje, što jon maje. Woś-ža socyjalizm, jak taki, prywiwaŭsia sapraŭdy tolki siarod proletaryjatu, siarod fabryčnych rabotnikaŭ, jakija pry socyjaliźmie nia traciać ničoha, bo nia majuć čaho tracić, a wyjhrać mohuć i častkowa sapraŭdy wyjhrawali.

Daweści adnak socyjalizmu swaje plany da kanca, heta znača — zbudawać choć by ŭ častcy Eŭropy hramadzka-palityčny ład na padstawach socyjalizmu i stwaryć pracoŭnym klasam i narodam dabrabyt i ščaście, — dahetul nie ŭdałosie, choć byli na heta dobryja akazii.

Tak naprykład socyjalisty niamieckija, jakija paśla apošniaj wajny i rewalucyi mieli ŭładu ŭ swaich rukach, u Niamieččynie i nia dumali zawodzić socyjalizmu, ćwierdziačy, što jon prydzie sam, prydzie darohaj naturalnaha razwoju sučasnaha kapitalistyčnaha ładu, jak u Niamieččynie, tak i ŭwa ŭsiej Eŭropie. Tymčasam dajšło da taho, što siańnia ŭ Niamieččynie Hitler faktyčna abjawiŭ dyktatury niamieckaha nacyjanalizmu, a socyjalisty, dla ahulnaha niamieckaha dabra, dawoli pakorna z hetaj dyktaturaj pahadzilisia. Stałasia heta ŭ baćkaŭščynie twarca socyjalizmu, Karala Marksa.

Uznoŭ-ža rasiejskija socyjalisty pawiali swaje plany da kanca i ŭładzili hramadzka-palityčnaje žyćcio — miž inšym i na biełaruskich ziemlach — na padstawach sapraŭdnaha socyjalizmu, wiarniej jaho nazwaŭšy komunizmam. Ale, na žal, zamiest spadziawanaha dabrabytu, kultury i ščaścia spatkała tam rabotnikaŭ, — a ŭžo ab sialanach i hawaryć niama čaho, — niawola duchowaja i fizyčnaja i apošniaja halita. Niawola tak-ža spatkała tam i nierasiejskija narody —u tym liku i narod biełaruski, — jakija siańnia, žadajučy žyć swaim nacyjanalnym žyćciom, faktyčna stalisia tam, jak za „dobrych" carskich časaŭ, zwyčajnym materyjałam dla rasiejskaha čyrwonaha imperyjalizmu.

Peŭnie-ž, socyjalisty eŭropejskaha tołku i socyjalisty-komunisty maskoŭskija, — što ŭ sutnaści adno i toje samaje — na apraŭdańnie swaich niaŭdač majuć mnoha niezaležnych ad socyjalizmu pryčyn i — pryznajom — pryčyn často słušnych, ale pawodle nas hałoŭnyja pryčyny henych niaŭdač socyjalizmu znachodziacca ŭ samym socyjaliźmie. Pawodle nas, sučasny socyjalizm nikoli nia zmoža dać pracoŭnym masam i narodam praŭdziwaha dabrabytu, kultury i ščaścia, bo jon: piareča isnawańniu Boha i wiadzie z Im časta zaŭziatuju baraćbu, nia bača ŭ čaławieku jahonaj dušy, roznaj ad materyi i pachodžańniem swaim ad jaje niezaležnaj, usio duchowaje žyćcio čaławieka ŭwažaje za wytwar haspadarčych warunkaŭ, nie pryznaje nacyi, nacyjanalnaha žyćcia narodaŭ i nacyjanalnaj kultury, adbiraje ad čaławieka prawa na ŭłasnaść, jak padstawu jaho asabistaj siamiejnaj i hramadzkaj wolnaści, kasuje siamju, nad usim hramadzkim žyćciom zawodzić dyktatury adnej fabryčna-rabotnickaj klasy; krytykujučy úreście i buračy stary hramadzki ład, nia maje socyjalizm pozytyŭnaha i susim jasnaha planu budowy ładu nowaha i ahraničwajecca da hałasłoŭnaha ćwierdžańnia, što paśla dyktatury proletaryjatu niejkim čynam nastupić ład socyjalizmu, ład sprawiadliwaści i ščaścia. Woś hetkija, zbolšaha, ŭnutranyja słabaści sučasnaha socyjalizmu, z pryčyny jakich jon siańnia tak ciažka raschwareŭsia i jakija točać jaho dalej.

Woś-ža dzień 1 traŭnia, dzień świata pracy i dzień manifestacyi idealaŭ hramadzkaj sprawiadliwaści my światkujem tak-ža, ale światkujem nie pad ściaham sučasnaha socyjalizmu, jaki dakanaŭšy niamała dobraha ŭ sprawie zrazumieńnia i pahłybleńnia paniaćcia sprawiadliwaści hramadzkaha ładu i ŭ sprawie budžeńnia hramadzkaha sumleńnia, da pozytyŭnaj tworčaj pracy na hramadzka-palityčnaj niwie siańnia akazaŭsia niazdolnym i jaki dziela hetaha patrabuje ŭžo istotnaj źmieny swajej nawuki i hruntoŭnaj jaje abnowy.

My świątkujem świata pracy i hramadzkich idealaŭ pad ściaham chryścijanska-socyjalnym i pad hety ściah kličam narod swoj biełaruski.

My kirujemsia tudy, dzie wiečnaja krynica Chrystowaj relihii i etyki, dzie wučymsia sapraŭdnych swaich prawoŭ i abawiazkaŭ, dzie nie wyzbywajemsia žyćcia nacyjanalnaha, ale jaho ŭćwiardžajem, ahraničwajučy adnak egoizm jahony abawiazkam sprawiadliwaści i lubowi da inšych narodaŭ, dzie jak sialanie, tak i rabotniki nie pazbaŭlajucca ŭłasnaści, ale robiacca ułasnaści ŭčaśnikami, a dzie prymajecca i dapuskajecca — kali wymahaje hetaha karyść ludzkaja i kali ludzi da hetaha zdolny—tak-ža i ŭłasnaść kolektyŭnaja, supolnaja, dzie úreście tworycca nie sajuz parabkoŭ dziaržawy, jak u socyjaliźmie, ale z usich twórčych, hramadzkich i ekanamičnych hrup tworyca — z ahraničeńniem na ahulnuju karyść ich samalubstwa, — chryścijanski korporacyjanizm, u jakim usio ludzkoje žyćcio ŭkładajecca bližej da pryrody, bližej da praŭdy.

Hetkija socyjalnyja ideały snuje siańnia chryścijanski świet. Za henymi idealami idziom i my i da ich wiadziom narod swoj biełaruski.

Jubilej 25.III.1918. ŭ Čechasławaččynie.

Biełaruskaj Radaj u Prazie i Abjednańniem Biełaruskich Studenskich Arhanizacyjaŭ było naładžana świątkawańnie 15-ych uhodkaŭ Abwieščańnia Dziaržaŭnaj Niezaležnaści Biełarusi.

Uračystaja Akademija, pryświačanaja wyšejadznačanamu jubileju, adbyłasia 29 sakawika h.h.

Ušanawać swajeju prysutnaściu Biełaruskaje Narodnaje Świata źjawilisia nia tolki biełarusy, pražywajučyja ŭ Čechasławaččynie, ale i mnohalikija hości i pradstaŭniki čužych arhanizacyjaŭ.

Uračystaja Akademija była adčyniena W. Zacharkaj, jaki ŭ swaim ustupnym słowie padbiazna wykazaŭ sučasnaje pałažeńnie Biełarusi i adznačyŭ nacyjanalna-palityčnyja dasiahnieńni biełaruskaha narodu ad Usiebiełaruskaha Kanhresu 1917 hodu da siańniešniaha dnia.

Zatym d-r. T. Hryb zrabiŭ dakład ab kulturnym dasiahnieńni biełaruskaj nacyi za apošnija piatnaccać hadoŭ. Dakładčyk wykazaŭ tut, jak pastupowaje raźwićcio biełaruskaj kultury i sučasny jejny stan, tak i tyja niaźmierna ciažkija etapy, cieraz jakija zmušana prachodzić usia biełaruskaja kulturnaja praca.

Paśla dakładu ŭziali słowa dla prywitańnia Biełaruskaj Nacyi z jaje Nacyjanalnym Świątam pradstaŭniki nastupnych arhanizacyjaŭ: 1) Hram. Łoska ad Ukrainskaj Žanočaj Nacyjanalnaj Rady. 2) Hram. inž. Murat-Hadhohu ad Sajuzu Horcaŭ Kaŭkaza. 3) Hram. Mirna ad Ukrainskaha Žanočaha Sajuzu u Č.S.R. 4) Hram. inž. Hrykiewič ad Sajuzu Ukrainskich Emihranskich Arhanizacyjaŭ. 5) Hram. d-r. Hurewič ad Rasiejskaj Partyi sacyjalistaŭ-rewaluc. 6) Prof. D. Antonowič ad Ukrainskaha Muzeju. 7) Hram. Łomtatydzie ad Hruzinskaj sac.-dem. partyi i ad T-wa Hruzinskich Emihrantaŭ. 8) dr. M. Antonowič ad Ukrainskaha Akad. Sajuzu ŭ Berlinie. 9)Dr. Kaminski ad Ukrainskich Wajskowych Arhanizacyjaŭ. 10) Dr. Wyšyn ad Ukrainskaha Rabočaha Sajuzu. 11) Hram inž. Nicniewič ad Tawarystwa Ukrainskich Inžynieraŭ.

Pa zasłuchańni asabistych prywitańniaŭ byli pračytany Staršynioju Schodu atrymanyja piśmiennyja prywitańni: 1)Ad Biełaruskaha Nacyjanalnaha Kamitetu ŭ Wilni, 2) ad Biełarusk-Amerykanskaha Nacyjanalnaha Sajuzu ŭ Čykaho, 3) ad Nacyjanalnaha Kamitetu biełarusaŭ Litwy, 4) ad Biełaruskaha Kulturna-Aświetnaha Tawarystwa ŭ Litwie, 5) ad Žanočaha Dabradziejnaha Addziełu nazwanaha Tawarystwa, 6) ad Abjednańnia Studentaŭ-biełarusaŭ Litoŭskaha Uniwersytetu Witaŭta Wialikaha, 7) ad Biełaruskaha Nawukowa-Krajaznaŭčaha Tawarystwa u Łatwii, 8) ad Tawarystwa Biełaruskaj Moładzi ŭ Łatwii, 9) ad Biełaruskaha Studenskaha Hurtka u Padebradach, 10) ad Sajuzu Biełaruskich Studentaŭ u Niamieččynie, 11) ad Kubanskaj Hramady u Čechasławackaj Respublicy, 13) ad Prof. Ukrainskaha Uniwer-u Praze, hram. Ejchelmana, 14)ad Ukrainskaha Respublikanska-Demakratyč. Klubu ŭ Prazie, 15) ad Ukrainska-Litoŭskaha Studenskaha Tawarystwa ŭ Prazie. 16) ad Ukrainskaj Akademičnaj Hramady u Prazie, 17) ad Dr Kłaŭsucia, 18)ad Tawarystwa Ukrainskich Inžynieraŭ u Č.S. R., 19) ad Wolnaha Kazactwa.

W. W

Litwa i jaje susiedzi.

Na temu pad hetkim zahałoŭkam, wiedamy litoŭski prafesar, staršynia T-wa aswabadžeńnia Wilni, M. Biržyška 2.IV.33 pračytaŭ lekcyju ŭ Ryzie, kudy jaho zaprasiła T-wa „Biełaruskaja Chata.“ Lekcyja była cikawaja i poŭnaja histaryčna filozofičnaha źmiestu. Lektar hawaryŭ, jak litoŭski nacyjanalist i patryjot, a tak-ža jak pradstaŭnik — pawodle jaho ŭłasnaha wyražeńnia „aktyŭnaj mienšaści,“ jakaja ŭ Litwie zaŭsiody ihrała ważnuju rol u sprawie baraćby za čarodnyja histaryčnyja ideały litoŭskaha narodu.

Litwa — kazaŭ lektar — była niekali wialikaj eŭropejskaŭ dziaržawaj. U hetaj terytoryjalnaj wieličy Litwy było mnoha i minusaŭ; minusam pradusim było toje, što Litwa traciła swaju nacyjanalnaść.

M. Biržyška wykazwaŭsia jak haračy staronnik sajuzu nadbałtyckich dziaržaŭ. Ale Litoŭcy, ščyra chočučy ŭwajści ŭ heny sajuz, nia mohuć zakryć wačej na Wilenskuju sprawu. Praŭda, možna było-b pajści ŭ sajuz, zrabiŭšy ŭ Wilenskaj sprawie jakuju ahaworku, ale heta rana ci pozna dawiało-b sajuz heny da razrywu. Tolki ščyraje padtrymańnie Litoŭcaŭ z boku bałtyckich dziaržawaŭ u Wilenskaj sprawie dało-b Litoŭcam mahčymaść uwajści ŭ sajuz hetych dziaržawaŭ.

Dalej M. Biržyška kazaŭ, što Litoŭcy cikawiacca nie adnej tolki Wilenskaj sprawaj. Litoŭcy znajuć, što praŭdziwy supakoj u tym kucie Eŭropy, jaki laźyć miž Bałtyckim i Čornym moram, moža być zahwarantawany tolki tady, kali Polšč aswabadzić zabranyja jej ziemli i narodnaści. Sprawa nia tolki ŭ Wilni, ale i ŭ aswabadžeńni biełarusaŭ i litoŭcaŭ. Kali-b Polšč zrabiła ŭ hetym kirunku adpawiedny šah, to Litwa akazałasia-b u liku samych blizkich i sardečnych pryjacielaŭ Polščy. Słabaść Polščy ŭ jaje roznaplamiennym nasielnictwie. Kali-b Polšč budawała swajo žyćcio na swaim nacyjanalnym jadry, to jana na hetym tolki wyjhrała-b.

Praŭda — zajawiŭ u kancy swajej lekcyi M. Biržyška—dla Litwy wilenskaja sprawa źjaŭlajecca pieršaradnaj ważnaści, ale dla Litwy tak-ža jość ważnym uładžańnie takich ahulnych warunkaŭ dziaržaŭnaha žyćcia uschodniaj Eŭropy, pry jakich aswabodžanyja narodnaści mahli-b stwaryć atmosferu, jakaja hwarantawała-b i siłu i stałaść dziaržawaŭ uschodniaj Eŭropy, a tak-ža hwarantawała-b i praŭdziwy supakoj. Litoŭcy da hetaha imknucca i ŭ hetym kirunku buduć pradaŭžać swaju baraćbu.

Šmatlikaja publika, siarod jakoj byli widnyja palityčnyja i hramadzkija dziejačy: biełarusy, litoŭcy i łatyšy, nahradziła lektara hučnymi woplieskami.

Prad lekcyjaj adbyŭsia kancert, paświačany biełaruskim, litoŭskim i łatyskim narodnym pieśniam i muzycy.

M. K.

Z hazet

„Sprawy Narodowościowe“ ab biełaruskim ruchu pad Polščaj.

„Sprawy Narodowościowe“ (kastryčnik-śniežań 1932 Nr 6, orhan „Instytutu Badań Spraw Narodowościowych“), robiačy ahlad biełaruskaha ruchu pad Polščaj za apošnija časy, miž inšym wykazwaje, što ŭ śniežni 1932 h. u sprawach arhanizacyjnych h. zw. hrupy Astroŭskaha i Łuckiewiča stalisia pawažnyja źmieny, jakija wyjawilisia ŭ załažeńni nowaj arhanizacyi „T-wa Biełaruskaj Aświety“ na miejsca „Centrasajuzu.“ Pry hetym „Spr. Narod.“ razhladajuć statut „T. B. A.“, dzie miž inšym čytajem, što metaj „T-wa Biełaruskaj Aświety“ jość: pašyreńnie školnaj i pazaškolnaj aświety siarod biełarusaŭ u ich rodnaj mowie, padniaćcie roŭnia moralnaha i paznańnie kultury **polskaj** (uwypukleńnie naša— *p—k.*) a tak ža inšych narodaŭ zasialajučych supolna z biełarusami našu terytoryju.

Słowam, pany „sanatary“ chočuć wučyć narod na čym bolš čužoha i jaknajmieš swajho. Dalej, dawiedwajemsia, što dziela asiahnieńnia hetaj mety „T. B. A.“ ŭ swaim statucie stawić zadańnie supracoŭnictwa z miajscowymi polskimi i inšych narodnaściaŭ arhanizacyjami.

Adnačasna z załažeńniem „T.B A“ hrupa Łuckiewiča pačała wydawać nowuju hazetu pad nazowam „Rodny Kraj,“ jak orhan „T.B.A.,“ zakrywajučy papiaredni swoj orhan „Biełaruski Zwon.“

Jak bačym, „Sprawy Narodowościowe“ u hetaj sprawie dobra painfarmawany.

Dalej čytajem ab dziejnaści „Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi,“ ab dziejnaści „Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury“ i „T-wa Biełaruskaje Školy.“

„Sprawy Narodowościowe“ adznačajučy warožyja adnosiny B. Ch. D. da hrupki Łuckiewiča-Astroŭskaha i nacisk „B.Ch.D.“ na wydawiectwa hazet, asabliwa—wydawiectwa ich rehularnaje, padkreślaje, što dziejačy B.Ch.D. šmat ułažyli enerhii dziela naładžańnia abchodu 50-cilećcia biełaruskich paetaŭ J. Kupały i Jakuba Kołasa.

Ab „Biel. Inst. Hasp. i Kultury“ čytajem, što u praciahu apošnich 3 miesiacaŭ 1932 h. adkryŭ jon 10 nowych hurtkoŭ na prawincyi ŭ wilenskim i nawahradzkim wajawodztwach, i što kulturna-praświetnaja praca hurtkoŭ Instytutu napatykaje „žekomo“ (dobraje „žekomo“! — *p-k*) na značnyja pieraškody z boku ŭłady administracyjnaj i palicyi.

Ab „T wie Biełaruskaje Školy“ ŭ „Sprawach Narodowościowych“ pišacca hetak:

Dziejnaść T.B.Š. ŭ wajawodztwach wilenskim i nawahradzkim amal susim zamiorła, raźwiwajecca tolki dawoli dobra ŭ wajawodztwie biełastockim i ŭtrymliwajecca ŭ dasiulešnich ramach dziejnaści ŭ waj. paleskim.

U biełastockim wajawodztwie dnia 20.XI. 1932 h. adbyŭsia akružny źjezd T.B.Š., na jakim delehat Hałoŭnaj Uprawy d-r Marcinčyk skazaŭ: „z całaj ščyraściaj mušu ściwierdzić, što ŭłady administracyi ahulnaj ŭ biełastockim wajawodztwie, pa za peŭnymi wypadkami, utrymliwajuć rečowyja adnosiny da statutowaj dziejnaści T-wa i starajucca nie dapuścić tolki da taho, kab „T-wa Biełaruskaje Školy“ nia było wykarystana dla metaŭ palityčnych i prociŭdziaržaŭnych“... Dalej Marcinčyk wyjaśniŭ, što treba wybrać hetkuju upraw u i nadzorčuju radu, kab jany mahli spadziawacca na rečowyja adnosiny da ich ŭłady ahulnaj administracyi i zaprapanawaŭ wybrać ludziej nowych, jakija ŭ upraw u i nadzorčuju radu nie uwachodzili.

U kancy źjezd pryniaŭ, adčytanuju tym-ža d-ram Marcinčykam, rezalucyju nastupnaha źmiestu: „Źjezd delehataŭ T-wa Biełaruskaje Školy padčorkawaje, što ŭsialakaje wystupleńnie biełaruskaha nasielnictwa prociŭ dziaržawy i ŭłady ŭdaraje ŭ intaresy biełarusaŭ“... U hetaj rezalucyi źjezd nakazaŭ hurtkom i siabram T.B.Š. zhodnaje sužyćcio z palakami, supracoŭničać z polskimi hramadzkimi arhanizacyjami majučymi supolny charaktar i nakazaŭ siabrom T-wa Biełaruskaj Školy być lojalnymi da dziaržawy i ŭłady.

Kastuś Kalinoŭski, „Mužyckaja Praŭda“ i ideja Niezaležnaści Biełarusi.

(*Referat Ks. Ad. Stankiewiča, pračytany na ŭračystaj Akademii 25.III.33 h., z pryčyny 15-ych ubodkaŭ abwieščańnia Niezaležnaści Biełarusi i 70-ych ubodkaŭ biełaruskaj presy. Drukujem pawodle stenahramy*).

IV. Ab žyćci K. Kalinoŭskaha. (3)

Ale chto-ž taki Kalinoŭski? Pryhledzimsia da jaho bližej. K. K. radziŭsia 1838 h. 21 studzienia st. st. u Mastaŭlanach, Jałaŭskaj parafii, Waŭkawyskaha paw. z drobnaj biełaruskaj katalickaj šlachty, peŭnież, ŭžo spolščanaj. Metryka ab jahonych naradzinach i ab chroście znachodzicca ŭ kaściełnym archiwie ŭ Świsłačy. Paźniej baćki jaho nabyli niewialički dwor Jakušoŭku, što znachodziŭsia za 10 wiorst ad Świsłačy, dzie mieli tkackuju fabryku i dzie Kastuś prawodziŭ swaje maładyja lety. Wučyŭsia špiarša ŭ Świsłačy, dzie skončyŭ piać klas prohimnazii. Pasla pryhataŭlaŭsia prywatna i ŭ 1855 h. pastupiŭ u Maskoŭski ŭniwersytet, dzie prabyŭ ½ hodu. Pasla, z pryčyny pierajezdu z Maskwy ŭ Pieciarburh staršaha brata jaho Wiktara († 1862), tudy-ž pierajechaŭ i Kastuś i pastupiŭ na prawa, jakoje skončyŭ z stopniem kandydata ŭ 1860 h. Wučyŭsia jak stypendyst. Budučy studentam, Kastuś usiej dušoj naležyŭ da rewalucyjnych hurtkoŭ moładzi, jakaja była tady pad silnym upływam Hercenaŭskaha „Kołokoła“. Užo tut jon wyrabiaŭ swaju socyjalnuju i palityčnuju ideolohiju i śniŭ sny ab woli biełaruskaha narodu, a tak-ža i ab woli narodaŭ usiaho byŭšaha Wialikaha Kniastwa Litoŭskaha.

Pa skančeńni ŭniwersyteckich nawuk, Kalinoŭski šukaŭ u dziaržaŭnych ustanowach pasady, ale ŭžo ŭ palicyi byŭ padazrony i pasady nijakaj atrymać nia moh. 1861 i 1862 h. prabywaŭ krychu ŭ baćki. Padhatoŭčuju pracu da paŭstańnia wioŭ biazupynna. Kab prykrycca prad palicyjaj i kab jak najbliżej być da biełaruskaha narodu, Kalinoŭski praz niekatory čas byŭ pisaram u wadnej z hmin Horadzienščyny. Ale jak padazronny i ŭściaž šukany palicyjaj, prymušany byŭ pakinuć i hetaje miesca. Adzieŭšy świtku z samadziełu, wandrawaŭ pa ŭsiej Horadzienščynie ad wioski da wioski, horača budziačy narod da wyzwaleńnia. Zwaŭsia tadywydumanaj mianiuškaj Wasil Świtka.

Darečy budzie tut adznačyć, što Kalinoŭski, jak heta widać z metryki, zwaŭsia dwajnym imiem: Wincenty-Kastanty i što sam jon siabie zwaŭ i padpiswaŭ jak Wincenty, a ŭ historyi badaj wyklučna wiedamy, jak Kastanty.

Letam 1862 h. užo mieŭ jon naładžanuju ŭ Biełastoku patajemnuju drukarniu i ŭžo wydawaŭ biełaruskuju časopiś „Mužyckuju Praŭdu“. Užo ŭ hetym časie Kalinoŭski, dziela ŭzwarušańnia narodu ŭ kirunku paŭstańnia, mieŭ swaju arhanizacyju, da jakoj naležyli ludzi, jak jon, wyhadawanyja ŭ hercenaŭskaj škole i jak jon nosiačyja ŭ sercy ideały socyjalnaha i palityčna-nacyjanalnaha wyzwaleńnia narodu. Arhanizacyja hetaha kirunku špiarša zwałasia arhanizacyjaj „Ruchu“, a pasla zwałasia ahułam arhanizacyjaj „čyrwonych“, ci demokrataŭ, kab adroźnić jaje ad pasłanskaj arhanizacyi bujna šlachockaj „biełych“, na čale jakoj stajali bujnyja ziemleŭłaśniki, što łatucieli ab Polščy histaryčnaj, jak sucelnaj polska-narodnaj dziaržawie pad ich, wiedama, kirawiectwam. Haława demokrataŭ Kalinoŭski nia wieryŭ u dobryja wyniki paŭstańnia, kali jaho budzie rabić bujnaja šlachta, na ściahoch jakoj całkom nia było widacca woli dla narodaŭ nacyjanalnaj i palityčnaj, a ideały socyjalnyja choć i byli na ściahoch henych wywieśawanyja, to adnak wartaść ich była duža i duža sumnioŭnaja. Kalinoŭski ŭwažaŭ, što paŭstańnie majuć rabić sialanie i drobnaja abiadniełaja šlachta, a bujnyja ziemleŭłaśniki mohuć, praŭda, prymać u paŭstańni ŭčaście, ale ŭ tych miajs coch, dzie ich narod nia znaje, bo mnohija z ich mieli na swaim sumleńni časta i duža ciažkija hrachi adnosna sialanstwa i dziela hetaha padčas paŭstańnia sialanie zamiest bicca z carskimi naježnikami, mohuć abiarnucca proci mahnataŭ, za jakich, wiedama, carskija ŭłady zastupiacca i hetkim čynam u rezultacie sialanie apynucca jašče ŭ bolšaj niawoli, jak dahetul.

Kali-ž paŭstańnie wybuchła i kali na čale jaho, karystajučy z swajej ličbowaj, finansawaj i aružnaj pierawahi, wyklučna stali biełyja, Kalinoŭski ad paŭstańnia nie adwiarnuŭsia, jak-by, zdajecca, naležyŭsia-b zrabić, ale da jaho dałučyŭsia. Dałučyŭšysia ž da biełych, jon nikoli nie źmianiŭ swaich pahladaŭ, ani pierastaŭ pracawać dalej dziela swajej ideolohii. Palityčnaha rozumu ŭ Kalinoŭskaha chwatała dawoli. Paŭstańnie biełych jon rašyŭ skarystać dla swaich metaŭ. Účaście ŭ paŭstańni zbližała jaho da narodu, a tam jon byŭ swoj čaławiek, tam jaho šyroka znali, tam imia jaho słyło wialikim i słaŭnym, tam mahli jaho pasłuchać. Kalinoŭski biezhraničnа narod lubiŭ i biezhranična ŭ jaho wieryŭ. Kalinoŭski świata wieryŭ, što ŭsiož-dyki ŭdasca jamu padniać narod na nohi padčas ahulnaj zawiaruchi i što narod hety, razbudžany da woli, budzie za jaje zmahacca až da pieramožnaha kanca jak z siłaj maskoŭskaj, tak i z siłaj polskich mahnataŭ. U hetych swaich dumkach i planach, jak bačym, Kalinoŭski rysujecca nam jak čystaj wady palityčny romantyk.

U kancy 1862 h. Kalinoŭskaha spatykajem u Wilni, dzie jon pražywaje na Zareččy jak Makarewič. Kali-ž u studzieni 1863 h. wybuchła paŭstańnie, pad proźwiščam Čarnockaha abniaŭ jon abawiazki kamisara Horadzienščyny, dzie paŭstanskuju rabotu arhanizawaŭ daskanalna, ab čym świedčać jahonyja praciŭniki, jakija naznačajučy jaho tudy, mieli miž inšym na ŭwiecie pazbycca jaho z centru, jak škodnaha ŭ ich razumieńni separatysta, samastojnika. U Horadzienščynie Kalinoŭski niekalki miesiacaŭ budziŭ narod i kirawaŭ paŭstańniem u sensie pradusim palityčnym, bo treba wiedać, što wajskowym pawadyrom jon nia byŭ.

U traŭni miesiacy 1863 h. u Wilniu na stanowičča hienerał-hubernatara z nieahraničanaj dyktatarskaj uładaj prybyŭ wialiki

Hetak padajuć ab źjeździe T.B.Š. ŭ Biełastoku „Sprawy Narodowościowe.“ U sprawazdačy ab hetym źjezdzie ŭ orhanie Hałoŭnaj Uprawy „T-wa Biełaruskaje Školy“—„Наш Бюлетэнь,“ z 30.XI.1932 h., ŭsiaho hetaha my nie znachodzim; znachodzim tam tolki adkaz „Biełaruskaj Krynicy“ na našu staćciu „Камо грядеши?,“ u jakim Hałoŭnaja Uprawa T.B.Š. piša dasłoŭna: „U kancy možam zapeŭnić „Biełaruskuju Krynicu,“ što šlach naš nie wiadzie da ŭradawych kancelaryjaŭ, jak ideowaj krynicy našaj dziejnaści.“

Hetulki i hetak padaje orhan T.B.Š. „Наш Бюлетэнь“ ab źjeździe i ŭ sprawie źjezdu T.B.Š. ŭ Biełastoku.

U paraŭnańni sprawazdačy „Нашага Бюлетэню“ z apisańniem, jakoje padaje „Instytut Badań Spraw Narodowościowych“ źjaŭlajecca wialikaje razychodžańnie, jakoje, spadziajomsia, u pieršuju čarhu wyjaśnić Hałoŭnaja Uprawa T.B.Š. abo Akružnaja Uprawa T.B.Š. u Biełastoku, a heta dziela taho, kab wyjawić praŭdu i aświatlić abličča T.B.Š.

Litoŭska-Niamiecki mytny sajuz. — Litoŭska-Biełaruska-Ukrainskaja federacyja.

Pawodle wiestki padanaj („Kurjer Wileński“ Nr. 15 z 25.IV.1933) A.T.E. Niamieččyna zapranawała Litwie zaklučyć miž imi mytny sajuz. „Kurjer Wileński“ piša, što inicyjatywa henaja pachodzić ad kiraŭnika zahraničnaj palityki niamieckich narodnych socyjalistaŭ (hitleraŭcaŭ) Rozenberga, jaki hetkim sposabam byccam pačynaje prystupać da ździejśnieńnia koncepcyi Litoŭska-Biełaruska-Ukrainskaj federacyi.

U hetaj sprawie, jak padaje toj-ža „Kur. Wil.“, litoŭski ŭrad adbyŭ naradu i pastanoŭlena apracawać kankretny prajekt hetaha sajuzu, a tak-ža pačać pierahawory ŭ hetaj sprawie z niamieckim uradam praz litoŭskaha pasła ŭ Berlinie Sidzikaŭskasa.

p—k.

Pry wypiswańni hazety pišecie wyrazna adres, asabliwa — swajo proźwišča (familiju) i poštu!

Z biełaruskaha žyćcia.

Z T-wa Pryjacielaŭ Biełarusawiedy pry Wil. Uniwersytecie. T-wa Pryjacielaŭ Biełarusawiedy pry Wil. uniwersytecie ŭ niadzielu 7 traŭnia s. h. u V-aj zali hałoŭnaha budynku uniwersytetu ładzić Wiečar bieł. paetaŭ Zach. Biełarusi. Na wiečary buduć pradeklamawanyja twory nastupnych paetaŭ, specyjalna imi dla wiečaru padabranyja: Natalji Arsieńniewaj, J.Byliny, Chw. Illaševiča, M. Mašary, M. Wasilka i J. Wilkoŭščyka. Ustupnoje słowa ab biełaruskaj literatury skaža kal. St. Stankiewič. Pačatak a hadz. 17-aj. Uwachod wolny.

„Samapomač“ Hetymi dniami wyjšła z druku biełaruskaja kooperatyŭnaja časopiś „Samapomač.“ Nr 4(7) na m-c krasawik s. h.

Z dziejnaści Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury. Pawodle sprawazdačy, hurtok Instytutu ŭ Budsławie, Wialejskaha paw., za 3 miesiacy ad 1.I. da 31.III s. h. adbyŭ adno sabrańnie, zładziŭ adzin spektakl, z biblijateki hurtka karystała 43 asoby, pračytana 439 knižak. Dachodu hurtok mieŭ 26,45 zł., raschodu 25,85 zł.

Biełaruskaje pradstaŭleńnie. Hurtok Bieł. Instyt. Hasp. i Kultury dnia 7 traŭnia ładzić u w. Zadubieni, Krywickaj hminy, Wialejskaha paw. biełaruskaje pradstaŭleńnie. Adyhrany majuć być „Nia rozumam ściamiŭ, a sercam“ i „Źbiantežany Saŭka.“

Tyja-ž artysty amatary ładziać biełaruskaje pradstaŭleńnie dnia 30 krasawika ŭ m. Krywičoch Wialejskaha paw., jakoje składajecca z sceničnych tworaŭ „Sud“ Ul. Hałubka i „Lekary i leki“ Harotnaha.

Ž BIEŁARUSI PAD SAWIETAMI.

„Biełaruskim“ kamunistam pa nosie. Rada kamisaraŭ BSRR. była pastanawiŭšy, jak wiedama, z pryhraničnych Kojdanaŭskaha i Zasłaŭskaha čysta biełaruskich rajonaŭ utwaryć rajon polski. Woś-ža apošnimi dniami hazety padajuć wiestku, što centralnyja sawieckija ŭłady ŭ Maskwie hetu pastanowu mienskich kamunistaŭ nie zaćwierdzili. — Hetu maskoŭskuju pastanowu, peŭnaž, nia treba rachawać jak akt niejkaj sprawiadliwaści adnosna biełarusaŭ: heta nowy tolki sawiecki maneŭr sučasnych palityčnych flirtaŭ. Sawiety ž jak byli tak i astanucca hatowymi ŭ kožnaj chwilinie handlawać sprawaj biełaruskaj, kali tolki im heta budzie wyhodna.

Z Polščy.

Promysieł i zahraničny kapitał. Zahraničny kapitał u Polščy štoraz to šyrej apanoŭwuje promysieł. Pawodle aficyjalnych danych, pradpryjemstwy h. zw. „akcyjnyja supałki“ ŭ 1930 hodzie ŭ 38 pracentach naležali da kapitalistaŭ zahraničnych; u 1931 h. zahraničny kapitał u hetych akcyjnych supałkach mieŭ ŭžo 44 pracenty, a ciapier hetyja supałki zahraničny kapitał apanawaŭ užo ŭ 48 pracentach.

Z hetaha widać, što pradpryjemstwy ŭ Polščy, pramysłowyja i finansowyja, apanawany zahraničnymi kapitalistami čuć nie na paławinu.

Hazety padajuć, što fabryka „Widzewska Manufaktura“ pierachodzić u ruki anhielskich kapitalistaŭ.

Žydy z Niamieččyny jeduć u Polšču. Kali Hitler dajšoŭ u Niamieččynie da ŭłady, pačali adtul uciakać Žydy. U Polšču, jak padajuć hazety, pryjechała hetkim paradkam ŭžo 10 tysiač žydoŭ i jeduć jašče bolš.

Polskija Žydy suproć Niamieččyny. Kanhres žydoŭskich arhanizacyjaŭ u wydanaj rezalucyi zajaŭlaje, što polskija Žydy hatowy stwaryć supolny front z Žydami całaha świetu suproć Niamieččyny. Kanhres pastanawiŭ dalej bajkatawać niamieckija tawary i zaklikaje da hetaha bajkotu ŭsich Žydoŭ u Polščy, až pakul u Niamieččynie nia wiernuć Žydom tych prawoŭ, jakija jany mieli dasiul.

Wybary Prezydenta. Prezydent Polščy wydaŭ dekret, jakim na dzień 8 traŭnia s. h. sklikajecca Narodnaje Sabrańnie (Sojm i Senat u spałučeńni). — Narodnaje sabrańnie, jak wiedama, wybiraje prezydenta.

„Савецкая Беларусь“ zakryta?

Rasiejskaja hazeta „Наше Время“ padaje, što ŭ Miensku spyniena štodziennaja biełaruskaja hazeta, orhan rady kamisaraŭ BSSR „Савецкая Беларусь.“ Zakryćcio „Савецкай Беларусі,“ jak padaje „Наша Время,“ wypływaje byccam z nowaha kursu rasiejskaj balšawickaj mienšaściowaj palityki.—Ale-ž biełarusy ŭ Radawaj Biełarusi nia jość mienšaściaj, a naadwarot — źjaŭlajucca bolšaściaj.

Muraŭjoŭ. Na placoch Wilni dy j pa ŭsim krai zamitusilisia wisielicy, kraj napoŭniŭsia stohnam, paliłasia bahata ludzkaja kroŭ. Front paŭstančy chutka załamaŭsia. Pieršyja pierapužalisia, bo było j čaho, bujnyja ziemlaŭłaśniki. Jany pieršyja dali znaki roznaha charaktaru da zhody z uradam.

U pačatku lipnia Kalinoŭski ŭznoŭ prybywaje ŭ Wilniu, dzie, bačačy poŭny razhrom biełych, usiu ciažaść paŭstańnia biare na siabie, stanowicca faktyčnym dyktaram paŭstanskaj akcyi ŭ kraju i wiadzie jaje da kanca. Horadzienščyna, za prynaležnaść jakoj da ziamiel b. Wialikaha kniastwa litoŭskaha Kalinoŭski tak horača zmahaŭsia z Waršawaj, adyšła pad uładu paŭstančych arhanizacyjaŭ hetaj-ža Waršawy ŭ žniŭni miesiacy 1863 h. Ciapier naš dyktatar, kryjučysia pad proźwiščam Čarkoŭskaha, źwiarnuŭ usiu swaju ŭwahu na biełaruskija častki Wilenščyny, a tak-ža na ŭschodnija biełaruskija ziemli: na Mienščynu, Mahileŭščynu, Witebščynu. Sprawa adnak išła ŭžo słaba. Pieramoha była ŭžo jaŭna pa staranie Muraŭjowa, jaki zručna i nie biaz wyniku dakazwaŭ, što sialan nadzialić jak śled ziamloj i dać im naležnuju wolu zmoža tolki car rasiejski, a nie ziemlaŭłaśniki, jakija asabista zacikaŭlenyja ŭ sialanskaj niawoli i jakija tak ciažka sialanam dalisia ŭ znaki. Kalinoŭski adnak nie zważaŭ na ništo i baraćbu wioŭ dalej. U pomač byŭ jamu jahony adnadumiec, wialiki patryjot narodu litoŭskaha ks. Anton Mackiewič, jaki naznačany Kalinoŭskim wajewodaj ziamiel etnahrafična litoŭskich, paherojsku zmahaŭsia za wolnaść litoŭskaha narodu. Imia dyktatara stałasia jašče bolš słaŭnym. Zwali jaho karalom kraju, a ŭrad wytužyŭ usie siły, kab uziać jaho, ale doŭha jamu heta nie ŭdawałasia. Urešcie adzin z jaho supracoŭnikaŭ, Parafijanowič, jaki pracawaŭ u Mienščynie, złoŭleny i abnadziejeny abiacankaj uratawać jaho žyćcio, žandarmskamu pałkoŭniku Łosiewu Kalinoŭskaha wydaŭ — pakazwajučy, što žywie jon u świata-janskich muroch u Wilni i što kryjecca pad imiem i proźwiščam Witalda Witaženca.

29.I.64 Kalinoŭski byŭ uziaty i pasadžany ŭ daminikanskija mury ŭ Wilni, dzie ŭradawała wajennaja śledčaja kamisija na čale z pałkoŭnikam Šełgunowym. Słaŭny wiazień naš prad kamisijaj trymaŭsia z wialikaj pawahaj i hodnaściaj. Pad śledztwam trymali jaho bolš miesiaca. Kamisija duža žadała dabicca ad jaho wydačy tajnaŭ arhanizacyi. Prapazycyju hetu wiazień adkinuŭ z pahardaj. Jon kazaŭ, što kali asabistaja hramadzkaja mužnaść jość cnotaj, to špijonstwa jość moralna abrydłym i što hramadzianstwa zbudawanaje na špijonstwie niawarta nazowy hramadzianstwa, što kamisija, jak adzin z hramadzkich orhanaŭ, nia moža adniać ad jaho prawa hetak dumać i pastupać. —„Prakanańnie hetkaje kazaŭ Kalinoŭski — ja wyrabiŭ pracaj i žyćciom“. Kali-ž kamisija zapytała ŭ jaho ab pryčynach hetak dumać i napomniła ab skutkach jaho hetych prakanańniaŭ, nawodziačy dumki ab śmierci, jon adkazaŭ: „Pryčyny i skutki ja dobra abdumaŭ, a świedamaść ułasnaj dastojnaści i taho stanowišča, jakoje ja zajmaŭ u hramadzianstwie nie pazwalajuć mnie iści inšaj darohaj“ (*Дѣло Временнаго Полевого Аудиторіата при штабѣ войскъ Виленскаго Военнаго Округа. О дворянинѣ Гродненской губ. и уѣзда Викентіѣ Калиновскомъ. № 280, str. 34—35. U Dziarž. Arch. u Wilni*).

U rezultacie, na padstawie dadzienych śledčaj kamisii, wajenny palawy sud na čale z pałk. Gleiningam prysudziŭ Kalinoŭskaha na śmierć praz rasstralańnie. Muraŭjowu, widać, heta nie padabałasia, bo pad prysudam znachodzicca zaciemka: „zhoda, ale kaźnić praz pawiešańnie“. Tady Sud, na čale z gen. Fominym, pastanowu pieršuju pierahladzieŭ nanowa i pastanawiŭ Kalinoŭskaha pawiesić. Na hetaj pastanowie Muraŭjoŭ ułasnaručna napisaŭ: „sogłasien, ispołnit' prigowor w Wilnie“. Prysud spoŭnieny 10.III st. st. 64 h. a hadz. 10½ na Łukiskim placy.

Hetak skončyŭ naš wialiki baraćbit za wolu narodu, astajučysia wiernym swaim ideałam až da samaj śmierci. Kali čytali prysud i nazwali jaho šlachcicam, jon kryknuŭ: „niapraŭda, u nas niama šlachty, u nas usie roŭnyja“, za što palicmajstar hrozna pakiwaŭ jamu palcam (*Giejsztor I 370—371*).

A woś krychu charakterystyki Kalinoŭskaha, pradusim jak čaławieka, jakuju padaje ŭ swaich pamiatnikach Giejštar, haława paŭstančaha kamitetu ŭ Wilni paśla abjadnańnia biełych z čyrwonymi, jaki, kab pazbycca nialubaha i hroznaha dla bujnaj šlachty konkurenta, naznačyŭ Kalinoŭskaha, jak užo ŭspaminałasia, kamisaram Horadzienščyny. Pawodle Giejštora Kalinoŭski — heta „čaławiek wialikaj enerhii, narodnik da špiku kaściej, da kanca wierny swaim palityčna-narodnickim ideałam. Heta čaławiek z zakrojem na heroja. Umieŭ paświačacca biez hranic, mieŭ nadzwyčajna silny charaktar. Kalinoŭski byŭ uzoram wytrywałaha i ŭmiełaha konśpiratara. Tolki adzin jon umieŭ pracawać u Wilni padčas najwialikšaha teroru. Jon, katoraha staranna šukali, na kožnuju ekzekucyju prychodziŭ pad bramu daminikanskich muroŭ, bačyŭ wiedzienych na śmierć i pad hroźbaj aryštu ŭ kožny-čas, ani na chwilinu nia traciŭ enerhii. Mieŭ sotni akazijaŭ uciakać, adnak astaŭsia na stanowiščy. Jon pieršy padniaŭ ściah baraćby za wolu narodu, jon apošni i źloh ad teroru Muraŭjowa“ (*Giejsztor I, 236—8*).

„Lubiŭ narod, — čytajem u inšym miejscy ŭ Giejštora — u im bačyŭ budučyniu, ale za surowa sudziŭ šlachtu, jakuju znaŭ bolš z prac skrajna-demokratyčnych i rasiejskich piśmieńnikaŭ, jak z žyćcia. Wytrywałaści niedaraŭnanaj, jak i asabistaj samaachwiarnaści.

Byŭ najpryhažejšym, najčyściejšym, niedasiahnutym uzoram konspiratara. Hety adzin čaławiek wart byŭ sotniaŭ. Wialikaja ŭ im była siła i praŭda pačućcia. Zwali jaho chamam, a jon i lubiŭ heta, zaŭsiody wostra wystupajučy prociŭ šlachty. Kalinoŭski byŭ niazwyčajnym“ (*Giejsztor II, 48*).

(d. b.)

Z zahranicy.

Panujučyja i paniawolenyja. Sučasny palityčny świet padzieleny na dwa abozy — panujučych i paniawolenych. Ničoha tut nowaha niama. Hetak było, hetak jość i hetak moža budzie jašče doŭha. Ale zaŭsiody była i ciapier jość baraćba paniawolenych z panujučymi.

My ab hetym i nia pisali-b, kab henaja baraćba nia kryła ŭ sabie aznaki źmieny wyhladu palityčnaha świetu. Baraćba henaja adnak aznačaje užo wyrazna i daje prykmiety nowaha świetu, u jakim wyjduć na mižnarodnuju palityčnuju arenu i narody dahetul paniawolenyja. Ab hetym świedčyć baraćba paniawolenych i ŭstupki ŭ hetaj baraćbie panujučych

Pad naciskam hetych nowych sił pačynaje chistacca palityčny świet. Krok za krokam pieramožanyja ŭ wajnie i ściśnutyja mirnymi dahaworami zdabywajuć sabie toje, što ad ich niadaŭna adabrana. Zrazumiełaja reč, što hetkija „mirnyja" i „dabrawolnyja" ŭstupki silnych słabiejšym na dalokuju metu nie mahčymy, bo jość hranica, za jakuju jany nie pierastupiać dabrawolna, zrakajučysia swajej ekspansyi zusim.

Ale pakul dojdzie da hetaj hranicy, na jakoj moža pačacca wajna, jość peŭnyja mahčymaści „mirnaha" ŭstupstwa pieramožcami pieramožanym, bo wajna dla pieramožcaŭ bolš niawyhadnaja, jak dla pieramožanych. Dziela hetaha ŭsio čaściej i hałaśniej čujem pawažnyja hałasy anhlijskich i francuskich dziaržaŭnych palitykaŭ ab patrebie rewizii mirnych dahaworaŭ, jakija akazalisia biessilnymi spynić razrost nacyjanalnych sił paniawolenych i pieramožanych narodaŭ.

Italija i Niamieččyna, ačyściŭšy swoj narodny arhanizm ad pustasłoŭnaha socyjalizmu, wystupajuć na wonki z peŭnaściaj, čujučysia ŭnutry zdarowymi. Hetym majuć jany pierawahu nad Francyjaj, jakaja ŭnutry rassłablena.

Trywožycca nia tolki stary buržuazna-kapitalistyčny ład, za im trywožycca i nowaja balšawickaja Rasieja.

Balšawiki z zaŭziatych worahaŭ wersalskaha traktatu stalisia haračymi abaroncami jaho na supałku z Polščaj i Małoj Antantaj. Francyja adnak, choć jaje heny traktat nia mienš inšych datyča, stanowicca da jaho storaz to bolš kryna.

Pahroza rewalucyi paniawolenych narodaŭ ciapier najbolš pahražaje Anhlii i Rasiei. Henaja pahroza zmušaje balšawickuju Rasieju adkazacca ad „apieki" nad suświetnaj rewalucyjaj, kab źwiarnuć najbolš uwahi na nacyjanalnuju sprawu ŭ hranicach swajej imperyi.

Usio heta świedčyć, što wa ŭsim świecie adbywajecca praces wyzwaleńnia paniawolenych narodaŭ, imkneńnie jakich wiaščuje nowaje palityčnaje žyćcio.

Finansawyja źmieny ŭ Amerycy. Prezydent Ruzwelt, kab ratawać ekanamičnaje žyćcio kraju, uziaŭsia radykalna da „azdaraŭleńnia" finansaŭ. Pradusim pačaŭ abniźać wartaść dalara. Častkowa jamu heta ŭžo ŭd-łosia, bo dalar krychu patanieŭ.

Pieršy palityčny praces u SSRR biaz kary śmierci. U časie Wialikadnia adbywaŭsia ŭ Maskwie wialiki palityčny praces. Sudzili 6 och anhielskich inžynieraŭ, jakija tam pracawali i 10-cioch maskoŭcaŭ za „sabataž." Usich maskoŭcaŭ zasudzili ad 2 da 10 hadoŭ katarhi, a anhlijcaŭ zasudzili: adnaho na 3 hady, druhoha na 2 hady wastrohu, troch wydalili z SSSR. I adnaho apraŭdali. Anhlijcaŭ baraniŭ adwakat, jaki sumyśla pryjaždžaŭ z Anhlii. Heta pieršy palityčny praces u SSRR. biaz kary śmierci. Hety praces wyhladaje na zmahańnie balšawickaj kontrraźwiedki z anhielskaj raźwiedkaj. Dyk musić prad hetaj siłaj pałahadnieŭ i balšawicki sud.

Z kraju.

Hoład na Paleśsi. Z Paleśsia padajuć, što tam panuje strašny hoład. Najhoršaje pałažeńnie ŭ Stolinskim pawiecie. Jość wioski dzie pahałoŭna ŭsie chworyja ad hoładu na tyfus. Karmiacca ludzi karoj i kareńčykami. Mnohija wioski ad Kalad nia majuć chleba.

Da nas pišuć.

Zdareńni ŭ našaj wakolicy.

Pałačany, Maładečanskaha paw. Dnia 28 sakawika s. h. Hryboŭski laśnik abšarnika Świentažeckaha prastreliŭ chłapčuka Kaminskaha, katoraha spatkaŭ u lesie, kali toj z siakieraj i pawadkom pryšoŭ u les naźbirać droŭ i prynieści ich na płačoch damoŭ.

Ciažka kala nas z draŭmi; kupić niama za što i nadta doraha, a z drowy sudziać, dyk kryj Ty Boža. Dawoli, kab laśnik spatkaŭ z draŭmi na darozie, dyk u sudzie ćwierdzić, što heta drowy kradzienyja.

Dnia 1 krasawika s. h. palicejski Karpič na darozie miž Žurewičami i Haradziławičami zastreliŭ čaławieka. Kažuć, što heta byŭ balšawicki špijon, jaki spatkaŭšysia z palicejskim prabawaŭ u jaho stralać z rewalweru, ale nie ŭdałosia i pačaŭ ad palicejskaha ŭciakać.

Dnia 5 krasawika s. h. wojt našaj hminy Kananowič razdaŭ sołtysam nakazy dla sialan adbywać šarwarak. Pawodle hetych nakazaŭ wypadaje ad adnaje dziesiaciny 1 dzień šarwarku. Kali hena samaja mierka budzie zastasawana i da panoŭ-abšarnikaŭ, dyk prydziecca niekatorym pastawić pa dwuch, a to j bolš rabotnikaŭ na cełу hod adbywać šarwarak. Hetak być musiła-b, ale ci sapraŭdy budzie,— heta inšaja reč.

Hety samy wojt abwieściŭ, što sialanie paciarpieŭšyja ad hradabićcia mohuć dastać u dwaroch pa „ćwiordaj" canie zbožža na pasieŭ, a ŭ wosień buduć musić da hetaj „ćwiordaj" cany dapłacić 10 procantaŭ i to—hrašmi. Ale-ž adkul hrošy brać na ciapierašniuju „ćwiorduju" canu i ŭ wosieńn na jaje „źmiakčeńnie" 10-ciu pracentami? Woś ab hetym, dyk i niama kamu paturbawacca.

Ciažka žywiecca ciapier kala nas. Staryja ludzi kažuć: — lepš pamierci. Boh wiedaje, kali nastupić jakaja pieramiena. A hetak pieramienny sialanie ŭsio čakajuć.

M. Pałačanski.

NIA MOŽA USPAKOICCA.

Tałminawa, kala Mur. Ašmianki, Ašmianskaha paw. U minułym hodzie wosieńniu wyjechaŭ z našaje parafii ŭ Niestaniški Ks. Ludwik Kluk, a adtul pryjechaŭ Ks. Uł. Matulis. Ks. Kluk pilnawaŭsia swaich abawiazkaŭ kaścielnych i tolki, a zatoje Ks. Matulis, dyk uziaŭsia za pracu, jakaja da duchoŭnaje asoby susim nie naleža. Jak tolki pryjechaŭ u našu parafiju hety ksiondz, dyk adrazu pačaŭ zmahacca z biełaruskaściaj. Bo kali miascowy Hurtok B I.H.i.K. ŭ listapadzie m. h. ładziŭ lekcyju wiedamaha abaroncy biełaruskaha narodu Ks. Adama Stankiewiča z Wilni, dyk u nastupnuju niadzielu naš probašč Matulis na ksiandza Ad. Stankiewiča hetak na ambonii nawaliŭsia, što brydka było i słuchać. Pisałasia ab hetym u m. h. u Nr. 43 „Biełaruskaj Krynicy."

Ale ks. Matulisu jašče za mała było ambonii, bo kaladujučy ŭ našaj wioscy, pačaŭ arhanizawać „Koło st. mł. p." i hdzie tolki ubačyŭ padrostka, dyk zaraz zapisywaŭ da swajej arhanizacyi, nia słuchajučy na't baćkoŭ, što nie pazwalali i samo dzieciano nie zhadžałasia. Hetak pierajšoŭšy wiosku znašoŭsia probašč na pačastunku ŭ adnej tercijarki i tam biazdziejna nie abyšoŭsia, bo skazaŭ, kab pazwali miascowaha žychara P. P—ča.

P. P—č, wiedama, nie lanawaŭsia padyjści da ksiandza. Pieršym słowam ksiandza da P. P—ča było „čy to pan jesteś Białorusinem?" Razumiejecca, što adkaz byŭ „tak". Niezdawolenу hetym ksiondz pačaŭ strašyć P. P—ča wastroham. Ale i tut byŭ adkaz, što „wastroh za rodnuju sprawu nia jość strašnym". Dyk tahdy ksiodz, bačačy, što z hetaj jahonaj pahrozy ničoha nia wychodzie, pačaŭ wydumoŭwać na ksiandzoŭ-biełarusaŭ, kažučy, što im kamunisty hrošy płaciać za ichniuju nacyjanalnuju rabotu. Hetkaj hutarcy ksiandza pawieryć moža małoje tolki dzicia. A što da wastrohu, dyk spadziajusia, što Biełarusaŭ wastroham nichto nie adstraša ad narodnaje mety. A za našaha probašča, što pačynaje „wyjaždžać" z hetkimi dokazami, dyk sapraŭdy robicca stydna. Hetaž nia świetač Praŭdy, jakim być musić, ale — u najlepšym razie — achwiara swajej duchowaj blizarukaści.

Wusaty Broniačka.

Hutarka dziadźkiŚciapana.

Nia hniewajsia, darahaja moładź, što ja ŭsio zwaračywajusia da Ciabie. Ničoha dziŭnaha, bo ŭ Wašych rukach budučynia kraju. Nam, starym, nia prydziecca moža dačakać paŭnaty žyćcia našaha narodu, dyk Wam, darahija małojčyki, pakiniem zdabyć hetu paŭnatu i to ŭ cełym hetaha słowa značeńni—Kab mahli Wy heta wykanać, pawinny być da hetaha pryhatawany. Ja stary, dyk kliču Was maładych biełarusaŭ da praświety, katoruju možna zdabyć čytańniem swaich biełaruskich knižak i hazet. Usie hrošy, što wydaicio na harełku i na machorku, treba addać na knižki i hazety. Čytajučy ich budziecie praświačacca i razumieć. Wučycca nam u siarednich i wyšejšych wučelniach nia ŭsim dastupna, ale wiaści samawučeńnie kožny patrapić, kali budzie mieć achwotu. Časta mo' zdarajecca, što niama achwoty da čytańnia i samawučeńnia, dyk treba pieramahčysia i z usich sił staracca začerpnuć jak najbolš świedamaści. Inakš nie patrapim ići prostaju darohaju i možam zyści na biezdarožža.

Nia puskajcie na wiecier maich słoŭ, a starajciesia jak najbolš praświacicca i pryhatawacca da spaŭnieńnia Wašych abawiazkaŭ. Chaj słowy hetyja zaŭsiady buduć Wam u pamiaci.

Dziadźka Ściapan.

Usiačyna.

Tam, dzie wierchawodziać baby. Na astrawoch Bisahos, kala bierahoŭ Paŭdzionnaj Afryki, uwa ŭsim hramadzkim žyćci wierchawodzić baby. Jany rašajuć sprawy ŭ siamji, u uradach, a mužčyny tolki pašuć ziamlu.—Žančyny tako-ž wybirajuć sabie mužoŭ i to ŭ dosyć niazwyčajny sposab. Kali dziaŭčyna pastawie pierad chataj malca misku z ryžam, to heta značyć, što choča mieć jaho za muža. Tady malec idzie ŭ dziaŭčyninu chatu i tam prabywaje niekalki dzion. Kali-ž jon iznoŭ znojdzie ryž pierad swaim paroham, to moža ŭważacca zakonnym mužam i maje prawa pierawazicca da jaje z swajej majemaściaj. U razwodnych sprawach rašajuć takož žančyny. — Nie dawiadzi Boh ŭ nas hetaha. Chopić, kab wykinuła ręčy muža z chaty, a žanimstwa ŭžo raźwiazana.

Za dolaj.

Doŭha-ž budu ja
Tolki doma žyć,
Maładaść swaju
Na ništo hubić?
Doŭha-ž budu ja
Pad waknom siadzieć,
Ŭdal dalokuju
Dzień i noč hladzieć?
Chočycca u świet
Dolu jści šukać,
Mo' hdzie doli śled
Ŭdasca napatkać!
Pa śladoch tahdy
Ja jaje znajdu,
Dyj nazaŭsiahdy
U swoj kraj prywiadu.
Dyk nie adkładaju,
A idu u świet,
Mo' hdzie napatkaju
Doli z ščaściem śled.

M. Paškiewič.

Z Wilni.

Praf. F. Kemešis u Wilni. Wialikodnymi światami prabywaŭ u Wilni praf. Ziemlarobskaj Akademii u Datnowie (Niezaležnaja Litwa) Kemešis. Hość- wydatny litoŭski ekanamist — pamiž inšym paznajomiŭsia taksama i z miajscowym žyćciom biełarusaŭ.

Wialikaja wajskowa-polskaja manifestacyja. Dnia 21 h. m. u 14-yja ŭhodki zaniaćcia polskim wojskam Wilni adbyłasia ŭ Wilni wialikaja manifestacyja. Pa wulicach mašyrawała wojska i pradstaŭniki polskich arhanizacyjaŭ z swaimi štandarami. Na henaje świata pryjaždžaŭ z Waršawy staršynia ŭradu Prystor z niekatorymi ministrami, Lwoŭski wajawoda, staršynia klubu B. B Sławek i sam maršał Piłsudski.

M. Piłsudskaha ŭračysta spatykali na wakzale pradstaŭniki miajscowaj administracyi, wojska, niekatoryja arhanizacyi, miž jakimi i korporacyja „Skarynija" z swaim štandaram.

Redaktar J. Paźniak. Biel. Druk. im. Fr. Skaryny. Wilnia, Zawalnaja Nr. 6—10. Wydawiec A. Sutowič